

MAFKURAVIY IMMUNITETNING O'QUVCHI-YOSHLARDA QADRIYATLAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISHDAGI O'RNI

Qahhorova Malika Lutfulla qizi

Navoiy davlat pedagogika instituti, Ta'lim muassasalari

boshqaruvi 2- kurs magistranti

Annotatsiya: ushbu maqolada mafkuraviy immunitetning o'quvchi-yoshlarda qadriyatlar tizimini shakllantirishdagi o'rni xususidagi fikrlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: qadriyatlar, go'yaviy mafkura, mahalla tizimi, yoshlar ongi, shaxs, fuqaro, g'oyaviy barkamollik.

Аннотация: в данной статье рассматривается роль идеологического иммунитета в формировании системы ценностей у студентов.

Ключевые слова: ценности, идеологическая идеология, система соседства, молодежное сознание, личность, гражданство, идейное совершенство.

Annotation: this article discusses the role of ideological immunity in the formation of a value system in students.

Keywords: values, ideological ideology, neighborhood system, youth consciousness, personality, citizenship, ideological perfection.

Istiqlol yillarida O'zbekistonda har tomonlama barkamol Shaxsni voyaga yetkazishga asoslangan ta'lim-tarbiya tizimining milliy modeli yaratildi. Shaxs deganda biz "o'z haq-huquqini taniydigan, o'z kuchi vaqobiliyatiga tayanib yashaydigan, atrofida ro'y berayotgan voqea-hodisalarga mustaqil munosabatda bo'ladigan, shu bilan birga, o'z shaxsiy manfaatlarini mamlakat va xalq manfaatlari bilan uyg'un holda ko'radigan erkin shaxsni"¹tushunamiz. Aynan shu ma'noda shaxs bu – muayyan g'oyaning tashuvchisi, sub'ekti, ongli, faol va axloqli odamdir.

¹Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз. –Т.: Ўзбекистон, 2000. – Б.9.

Shuning uchun ham mutaxassislar “shaxs – fuqarolik jamiyatining erkin, ongli, mustaqil tarkibiy qismidir” – deya ta’rif berishadi².

Asosiy Qonunimiz – O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 20-moddasida shaxsning huquq va majburiyatlari shunday belgilab qo‘yilgan:

“Fuqarolar o‘z huquq va erkinliklarini amalga oshirishda boshqa shaxslarning, davlat va jamiyatning qonuniy manfaatlarini, huquqlari va erkinliklariga putur yetkazmasliklari shart”³. Demak, haqiqiy fuqaro bo‘lish uchun Shaxs bo‘lish lozim. Shaxs esa izchil tarbiya orqali shakllantiriladi. Mahalla, oila esa, yuqoridagi bo‘limlarda asoslanganidek, tarbiyaning dastlabki va uzoq vaqt ta’sir etuvchi omillaridir. Shaxsning shakllanishiga ta’sir ko‘rsatuvchi g‘oyalar tizimi va ularning mazmuni doimo jiddiy sotsiologik va ijtimoiy-pedagogik mavzu bo‘lib kelgan. Shu sababli “Shaxsni g‘oyaviy barkamollikka yetkazishda qanday mezonlarga tayanish lozim?”, “Bunday shaxs qanday ijtimoiy munosabatlar va tarbiyaning qanday mexanizmlari asosida voyaga yetadi?”, “Uni yot buzg‘unchi g‘oyalardan qanday himoya qilish lozim?” kabi muammolarni ilmiy tahlil qilish bugungi ijtimoiy pedagogikaning muhim vazifalaridan biridir. Olimlar yoshlarning g‘oyaviy tarbiyasi mazmunida mas’uliyat, e’tiqod, iymon tushunchalarini to‘g‘ri shakllantirish zarurligini uqtiradilar. O‘zib kelayotgan yosh avlodni g‘oyaviy tarbiyalashda milliy istiqloq g‘oyasi metodologik tayanch vazifasini bajaradi. Mahallada o‘smirlar orasida olib boriladigan mafkuraviy profilaktika ishlari bu – o‘smir ongi va tushunchalari tizimini yot mafkuralar manfaatlariga xizmat qiluvchi falsafiy, siyosiy, huquqiy, diniy, estetik, axloqiy qarashlardan milliy g‘oya asosida muhofaza qilishga qaratilgan pedagogik jarayondir.

Aytish lozimki, o‘smirlarni yot g‘oyalardan himoyalash uchun biz muayyan imkoniyat va vositalarga egamiz va bu borada mahallada o‘smirlar orasida mafkuraviy profilaktika ishlari amalga oshirilmoqda. Mahalla o‘smirlarni ma’naviy-axloqiy tarbiyalab voyaga yetkazishning an’anaviy milliy bo‘g‘ini ekan, unda

²Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш / Муаллифлар: Х.Одилқориев ва бошқ., –Т.: Шарқ, 2001. – Б.29.

³O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –Т.: Ozbekiston, 2005. – Б.7.

mafkuraviy profilaktika qanday usullar va qanday axloqiy qadriyatlar orqali amalga oshirilgani ma'qul? Buning uchun o'smirlardagi o'z g'oyasiga egalik va profilaktik bilimlarini sotsiologik o'rganish va shakllantirish maqsadga muvofiqdir, ya'ni:

1. Milliy istiqlol g'oyasi bilan uyg'un, yaqin, o'rta va uzoq muddatli maqsadlarni shakllantirish. Voyaga yetayotgan har bir o'smir qalbida albatta muayyan maqsad–muddao bo'lishi va uni o'smir ravshan ifodalab bera olishi lozim. SHunda u o'ziga va o'z faoliyatiga maqsadli munosabatda bo'ladi. Uning har bir harakati aniq maqsad bilan boshlanib, natija bilan tugaydi. Bu juda muhim, zero biz kirib borayotgan fuqarolik jamiyati, bozor iqtisodiyoti sharoitida faqat maqsadli, "ijtimoiy mo'ljalli" (M.Bekmurodov) odamgina hayotda bosqichma-bosqich o'z o'rmini topa boradi. Aniq, real maqsadga yo'nalganlik esa ehtiyoj, qiziqish, pedagogik sharoit uyg'unligi orqali ta'minlanadi.

Mafkuraviy dunyoqarash – bu o'smirdagi g'oyaviy tasavvur va tushunchalarning bir butunligidir. Shu ma'noda oilada o'smirning mafkuraviy dunyoqarashi to'g'ri pedagogik nazorat ostida shakllantirilishi kerak. Mana shu g'oyaviy, oilaviy, pedagogik-profilaktik omillar natijasida o'smir o'z oldiga uzoq, o'rta va yaqin maqsadlarni qo'yib, ularga erishishni o'rganib o'sadi. Uning shaxsiy va jamiyat manfaatlari uyg'unligiga qurilgan o'z g'oyalari vujudga keladi. Sotsiolog S.S.Otamurodovning tadqiqotlari natijalariga ko'ra, o'zbek yoshlari milliy ong stereotiplarida "milliy mansublik ko'pincha diniy e'tiqod bilan bir xil identifikatsiya qilinadi. Natijada milliy manfaatlar tor, diniy ma'noda tushunilmoqda va ijtimoiy, milliy manfaat darajasida anglanmayapti. Shu sababli, ma'naviy me'yori va qiziqishlar ko'pincha ijtimoiy faoliyatdan ajralib qoladi, "moda" shaklida qabul qilinib, o'zlikni anglash tizimiga kirib bora olmaydi, demak, ishga munosabatni belgilashga ham ta'sir ko'rsatmaydi"⁴.

G'oyaviy-profilaktik bilim – har bir g'oyaning himoyaviy o'zagi. U o'smirni mustaqil fikriy faoliyatga boshlovchi sabab hisoblanib, kuchlarga asos berib,

⁴Otamurodov С.С. Национальное самосознание социально активной части молодежи и его функционирование в условиях независимости Узбекистана (социологический анализ): Автореф. дис... канд. социол. наук. –Т., 2000. – С.16.

himoyalab turadi. Shuning uchun ham mahallada o‘smirning bilim olishi uchun real shart-sharoitlarni yaratish mafkuraviy profilaktikaning muhim vazifasi hisoblanadi. G‘oyaviy ko‘nikma – o‘smirning o‘z bilimi hamda g‘oyaviy qarashlarini amaliyotga tatbiq etishi jarayonida tarkib topadi. SHuning uchun u oilada ham o‘z g‘oyalaridan, bilimlaridan foydalana olishga o‘rgata borilishi kerak. Malaka esa o‘smirning o‘z mafkurasini, mustaqil fikrlarini bemalol to‘liq namoyon qila olishidir. Bunda bolani ma’naviy rag‘batlantirib borish yaxshi samara beradi. Mana shu tizim asosida o‘smirda o‘z g‘oyasini anglash, tahlil qilish, rejalashtirish va amalga oshirish uchun pedagogik shart-sharoit yaratiladi. Buning uchun oilada o‘smirning o‘ziga ishonch tuyg‘usini shakllantirib borish muhimdir.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, O‘smirni mustaqil fikrlash, mustaqil harakat qilish va mustaqil faoliyatda bo‘lishga odatlantirish uchun ota-ona, opa-akalar uning har bir savoliga to‘g‘ri va aniq javob berib borish bilan unda mustaqil fikrlash tuyg‘usini rag‘batlantira borishlari zarur. Chunki bular o‘smir shaxsida o‘z g‘oyasi, fikriga ishonish, uni namoyon qilish ko‘nikmasini hosil qiladi. O‘smirda maqsadli bo‘lish, maqsadni ro‘yobga chiqarish va o‘z g‘oyasiga ishonchni shakllantirish g‘oyaviy sobitlik fazilatlariga zamin tayyorlay boradi. Bugun Respublikamizning 10 mingga yaqin mahallalarida mafkuraviy profilaktika jarayoni qanday kechayotganligini o‘rganish dolzarb ijtimoiy- pedagogik muammo sifatida kun tartibiga qo‘yildi. Chunki mahallalar ijtimoiy, madaniy, diniy, iqtisodiy va turmush tarzlariga ko‘ra turlichadir. Shu ma’noda mahallalardagi g‘oyaviy tarbiya jarayonlari ham turlicha kechishi tabiiy. Ba’zi mahallalarda yoshlarni g‘oyaviy tarbiyalash jarayoni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yilgani uchun ular milliy istiqlol g‘oyalari va zamon talablari asosida voyaga yetmoqda. Ba’zilarida esa tarbiyaning g‘oyaviy o‘zagi noto‘g‘ri qo‘yilganligi yoki mafkuraviy profilaktika ishlariga yetarlicha ahamiyat berilmaganligi natijasida o‘smir ba’zi hollarda talabidagi shaxs darajasiga ko‘tarilmayapti yoki uning tafakkurida mafkuraviy bo‘shliq paydo bo‘lmoqda. Mana shunday salbiy jihталarning oldini olish bugunning eng muhim talabidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт – пировард мақсадимиз. –Т.: Ўзбекистон, 2000. – Б.9.
2. Отамуродов С.С. Национальное самосознание социально активной части молодежи и его функционирование в условиях независимости Узбекистана (социологический анализ): Автореф. дис... канд. социол.наук. –Т., 2000.
3. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш / Муаллифлар: Х.Одилқориев ва бошқ. –Т.: Шарқ, 2001.
4. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –Т.: Ozbekiston, 2005. – В.7.